

بایسته های اساسی گفتمان انتخابات از منظر مقام معظم رهبری

محمد زارع^۱

چکیده

مشارکت مردم در اداره امور کشور، از دستاوردهای مهم انقلاب اسلامی است. بی شک انتخابات و مراجعه به آراء مردم، یکی از مهم ترین پایه های تحکیم و ارتقاء اقتدار و عزت ملی بوده و می تواند به مثابه راهبردی اصولی، به منظور تحقق آرمان های انقلاب اسلامی و سیر تکامل آن از انقلاب اسلامی به نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و در نهایت امت اسلامی باشد. این نوشته تبیینی از مختصات انتخابات مطلوب در نظام جمهوری اسلامی بر گرفته از دیدگاه های مقام معظم رهبری است.

واژگان کلیدی

انقلاب اسلامی، انتخابات، مشارکت مردم.

مقدمه

۱- کارشناس ارشد روابط بین الملل.

نظام جمهوری اسلامی ایران برآمده از انقلاب شکوهمند اسلامی سال ۵۷، با رهبری حضرت امام خمینی(ره) که الگویی جدید را مبتنی بر آرمان‌ها و اندیشه‌های اسلامی، پیش روی ملت ایران و امت اسلامی گشود، در سیر تکاملی خود، اکنون وارد چهارمین دهه گشته است. انقلاب اسلامی ایران به عنوان یکی از شگرف‌ترین جنبش‌های عصر جدید، اولین نظام مردم‌سالار دینی را در عصر حاکمیت استبداد و به قهقرا رفتن معنویت و ارزش‌های الهی را بر ملت‌ها پدیدار ساخت. در مسیر آرمان اصلی این نهضت که همانا ساختن «جامعه و حکومت» الگو بود، رهبران انقلاب از نخستین سال‌های تاسیس نظام، به نهادینه نمودن ارزش‌ها و اصول مردم‌سالاری همت گماردند که انتخابات در راس این ارزش‌ها و اصول قرار داشته است. می‌توان صندوق‌های رای را بعد از سقوط نمادهای استبداد، به عنوان اولین ارمغان خجسته نهضتی به شمار آورد که رایحه آزادی را به فضای اجتماعی ایران ارزانی داشت.

با عنایت به آرمان‌های اساسی انقلاب، رهنمودها و رویکردهای بنیان‌گذار انقلاب در برهه تاسیس و شکل‌گیری، نظام جدید، در جهتی پیش رفت که همه ارکان تصمیم‌ساز حکومت، بر رای و انتخاب مردم استوار گردید. با آن که حضرت امام در دوره گذار جامعه ایران از رژیم سلطنتی به نظام اسلامی، به لحاظ مقبولیت دینی و اجتماعی در موقعیتی ممتاز بود بنحوی که به راحتی می‌توانست نظریات خویش را به تایید ملت برساند، اما این بنای فرخنده (انتخابات) را بنیان نهاد، تا کلیه مراحل تدوین و تاسیس ارکان و شعبات حکومت جدید با اتکا بر رای و نظر ملت تحقق یابد.

بدین ترتیب نظام اسلامی برآمده از بطن انقلاب، نخستین تمایزات خویش را با سیستم‌های انقلابی دیگر، با اولویت بخشیدن به امر انتخابات و رای مردم، آشکار ساخت. در این راستا اولین فرمان‌های تاریخی امام راحل به برگزاری انتخابات اختصاص یافت. اتخاذ چنین رویکردی، برپایی صندوق‌های رای در سپیده دم انقلاب حتی جناح لیبرال را که با تکیه بر مفاهیم و شعارهای دموکراسی خواهی به میدان آمده بودند، متحیر ساخت. در برهه کنونی از حیات نظام اسلامی که تحقق پایدارسازی و ظرفیت‌سازی برای آرمان‌های انقلاب اسلامی به مهم‌ترین مأموریت نظام اسلامی تبدیل شده است، بایسته‌های انتخابات از منظر رهبر معظم انقلاب، حاوی بسیاری از راهبردها است. مجموعه گفتارها، رهنمودها و رویه‌های رهبری مبین وضع موجود، و ترسیم‌کننده وضعیت مطلوب می‌باشد.

انتخابات به مثابه رکن اساسی مردم سالاری دینی

انقلاب اسلامی در عرصه حکومتی، مدعی پایه گذاری نظام سیاسی نوینی است که رهبر معظم انقلاب از آن به عنوان «مردم سالاری دینی» تعبیر نموده اند. این ترکیب مفهومی، به روشنی وجوه تمایز نظام سیاسی - اسلامی با سایر نظام‌ها را نشان می‌دهد. الگوی نظام انتخاباتی در مردم سالاری دینی، امروزه به عنوان رقیب جدی در برابر نظام‌های سیاسی غربی و اشکال دمکراسی آن مطرح است. نظام انتخاباتی در حکومت‌های لیبرال، در عمل به غلبه صاحبان سرمایه و بنگاه‌های تبلیغاتی منجر شده است. این در حالی است که در الگوی انتخاباتی مبتنی بر تفکر مردم سالاری دینی تلاش می‌شود همه اقشار جامعه فارغ از توان اقتصادی و جایگاه اجتماعی خویش، در میدان انتخابات نقش آفرینی کنند. از جمله ویژگی‌های مردم سالاری دینی در ادبیات رهبری عبارتند از:

الف: مرزهای تفاوت مردم سالاری و انتخابات در ایران و غرب

دیدگاه کسانی که سعی دارند مقوله انتخابات را به عنوان وجه مشترک نظام مردم سالاری دینی با نظام‌های لیبرال غرب مطرح نمایند، به طور جدی قابل نقد است. این تشابه فقط در تشریفات و عملیات رای گیری می‌تواند مطرح شود، زیرا چنان که اشاره شد الگوهای کسب رای و شگردهای تبلیغاتی که در نظام‌های لیبرال برای راهیابی به کانون‌های قدرت به کار گرفته می‌شود، در مبارزات انتخاباتی رایج در نظام مردم سالار دینی به شدت نفی شده و حتی به عنوان خط قرمز حاکم بر صحنه انتخابات مطرح است. از نظر رهبر معظم انقلاب، مردم سالاری در مفهوم دینی، فراتر از حدود قراردادی آن در ایدئولوژی‌های سیاسی غربی است. ایشان در این رابطه می‌فرمایند: «نباید اشتباه شود؛ این مردم سالاری به ریشه‌های دمکراسی غربی مطلقاً ارتباط ندارد. این یک چیز دیگر است. مردم سالاری دینی دو چیز نیست، این طور نیست که ما دمکراسی را از غرب بگیریم و به دین سنجاق کنیم، تا بتوانیم یک مجموعه کامل داشته باشیم؛ نه. خود این مردم سالاری هم متعلق به دین است»^۱. هم چنین ایشان در فرازهای دیگری از بیانات خویش تمایز میان ایده و الگوی مردم سالاری دینی و الگوهای انتخاباتی در جوامع لیبرال دموکراسی را این گونه تشریح می‌کنند: «مردم سالاری در نظام اسلامی، مردم سالاری دینی است، یعنی به نظر اسلام متکی است و فقط یک قرارداد عرفی نیست. مراجعه به رأی و اراده و خواست مردم، در آن جایی که این مراجعه لازم است، نظر اسلام است؛ لذا تعهد اسلامی به وجود می‌آورد. مثل کشورهای دمکراتیک غربی نیست که یک قرارداد عرفی باشد تا بتوانند به راحتی آن را نقض کنند. در نظام جمهوری اسلامی، مردم سالاری یک وظیفه دینی است»^۲.

۱- سخنان رهبر انقلاب در ۱۲ آذر ۱۳۷۹.

۲- سخنان رهبر انقلاب در ۱۴ خرداد ۱۳۸۱.

ب: نقاط پیوند رای مردم و باورهای دینی

به باور رهبر معظم انقلاب، آن چه در عمل منشاء تمایز میان مفهوم جمهوریت و مصداق‌های آن در جمهوری اسلامی با مدل غربی می‌گردد، همانا باورها و اعتقادات مذهبی ملت ایران است. چنین عامل نیرومندی موجب می‌شود تفاوت میان الگوی انتخابات و جمهوریت در ایران با مغرب زمین، به یک تفاوت ماهوی تبدیل شود. رهبر معظم انقلاب به روشنی سرچشمه‌های تئوری پیوند اسلامیت و جمهوریت را تشریح می‌کند: «بستر مردم‌سالاری اسلامی و حضور مردم را انقلاب به ما داد. ما باید روی این زمینه تکیه کنیم. البته از طرف کسانی سعی شده که بین جمهوریت نظام و اسلامیت، رقابتی به وجود بیاورند. یک‌جا بعضی‌ها بگویند روی اسلامیت تکیه شد، جمهوریت تضعیف شد؛ یک عده هم بگویند روی جمهوریت تکیه شد، اسلامیت تضعیف شد. این‌طوری نیست. در کشور ما جمهوریت از اسلامیت جدا نیست. این مردم مؤمن و عمیقاً پایبند به مبانی دینی هستند. همیشه در انتخابات‌های ما این نشان داده می‌شود. در سال ۷۶ هم همین‌طور بود؛ سال ۸۰ هم همین‌طور بود؛ امسال هم که ۱۳۸۴ است، همین‌طور است. در انتخابات، مردم در حقیقت به پایه‌های اعتقادی خودشان و به آن چه بر آن پایه‌ها مبتنی است، رأی می‌دهند. مردم عقاید خود را دوست می‌دارند و به این عقاید و مبانی پایبند هستند و همین مبانی هم ما را پیش می‌برد. لذا جمهوریت - یعنی مردم‌سالاری به معنای واقعی کلمه - در این کشور همواره با اعتقاد به اسلام و حرکت در جهت اسلام، همراه است و انشاءالله بستر جریان مردم‌سالاری و پیشرفت و رشد این حالت، و نهادینه شدن روحیات ناشی از مردم‌سالاری اسلامی روز به روز در کشور گسترش پیدا خواهد کرد».

ج: رابطه انتخابات و مردم‌سالاری

در منطق نظام دینی ایران، تمام تمهیدات در راستای تحقق حداکثری ظرفیت‌های انتخابات است. بر این مبنا، بخشی از قوانین و ترتیبات انتخاباتی معطوف به این مساله است که، عناصر محدود کننده و مخل در امر انتخاب مردم را مهار نماید. رهبری انقلاب از این منظر تفاوت‌های ماهوی میان مردم‌سالاری دینی که در ایران به منصفه ظهور رسیده با نظام‌های مردم‌سالار که دنیای لیبرال مدعی آن است قائل هستند: «یک مسأله، اصل مسأله‌ی انتخابات و ربط آن با مردم‌سالاری از نظر اسلام است. دمکراسی غربی - یعنی دمکراسی متکی بر لیبرالیسم - منطقی برای خودش دارد. آن منطق پایه‌ی مشروعیت حکومت‌ها و نظام‌ها را عبارت از رأی اکثریت می‌داند. مبنای این فکر هم همان اندیشه‌ی لیبرالی است؛ اندیشه‌ی آزادی فردی، که هیچ قید و بند اخلاقی ندارد، مگر حد و مرز ضرر رساندن به آزادی دیگران.

تفکر لیبرالیسم غربی این است: آزادی شخصی و فردی مطلق انسان، در همه‌ی زمینه‌ها و در همه‌ی عرصه‌ها، که تجلی آن در تشکیل نظام سیاسی کشور هم مشاهده خواهد شد. چون در جامعه، اقلیت و اکثریتی هستند، چاره‌ای نیست جز این که اقلیت از اکثریت پیروی کند. این پایه‌ی دموکراسی غربی است. اگر نظامی این را داشت، این نظام از نظر دموکراسی لیبرالی مشروع است؛ اگر نظامی این را نداشت، نامشروع است. این تئوری دموکراسی لیبرالیسمی است، در حالی که به کلی عمل دموکراسی‌های غربی با این تئوری متفاوت است و آن چه امروز در عرصه‌ی عمل در دموکراسی‌های غربی مشاهده می‌شود، این نیست^۱.

نقطه‌ی اوج مرزبندی در عرصه انتخابات، میان نظام اسلامی با سایر نظام‌های رایج، مفهومی است که در ادبیات سیاسی امروز با عبارت "هدف وسیله را توجیه می‌کند" بیان می‌شود. امروزه در سیستم‌های مبارزاتی و تبلیغاتی محدودیتی برای استفاده از شیوه‌های پروپاگاندا انتخاباتی وجود ندارد و هر حزب و نامزدی برای راهیابی به کرسی‌های قدرت دستی گشاده در استفاده از ابزارهای جذب و حتی اغوای افکار عمومی دارد. اما در نظام مردم سالار دینی، رفتار و شیوه‌های مبارزه انتخاباتی باید بر مبنای موازین اخلاقی و دینی تنظیم و تطبیق شود. روی آوردن به شیوه‌هایی که در آن نشانه فریفتن افکار عمومی باشد، یکی از عواملی است که صلاحیت نامزدها، و حزب و گروه آنها را از درجه اعتبار و مشروعیت ساقط می‌سازد. اما در تجربه نظام‌های لیبرال دموکراسی چنین نظارت و بازخواستی وجود ندارد. رهبری انقلاب در این باره می‌فرمایند: «مردم سالاری دینی چون بر اساس یک اعتقاد دینی است، قابل نقض نیست؛ یعنی اگر کسی توانست در انتخابات تقلب کند یا به شیوه‌ای نظر مردم را جلب کند که به ناحق نگاهشان به وی متوجه باشد - مثلاً ارزشی که در او نیست، وانمود کند که در او هست؛ بعد مردم به او اقبال کنند و رأی بدهند - در منطق مردم سالاری دینی او حقی ندارد. این شیوه در منطق لیبرالیسم که پایه‌ی لیبرالیسم غربی است، کاملاً پذیرفته شده است؛ اما در منطق مردم سالاری دینی نه^۲».

د- انطباق رای مردم با خواست شرع

انتخابات یکی از گام‌هایی است که هر شهروند در راستای تعیین مسیر زندگی سیاسی خویش بر می‌دارد. طبیعی است در جامعه‌ای که گرایش غالب افکار شهروندان امور مادی یا سرمایه سالاری است، آرای شهروندان نیز به سوی انتخاب یک نظام حکومتی مدافع سرمایه داری جهت‌گیری خواهد نمود و در مقابل، در کشوری که حاکمیت ارزش‌های اخلاقی و دینی به عنوان یک هدف و غایت برای مردم مطرح است، آنچه از صندوق‌های رای

۱- بیانات در دیدار استادان و دانشجویان قزوین ۱۳۸۲/۰۹/۲۶.

۲- بیانات در دیدار با دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۲/۰۲/۲۲.

به دست خواهد آمد، چیزی جز تحقق یک حکومت و دولت ارزش مدار نیست. این نکته در تجربه انتخاباتی سی سال اخیر جامعه ایران به روشنی مشاهده می‌شود. مردمی که برای تحقق قوانین اسلامی انقلاب نمودند، در میدان انتخابات نیز همواره با دغدغه حفظ میراث انقلاب به پای صندوق‌های رای رفتند. لذا رهبری انقلاب می‌فرماید: «در منطق اسلام، اداره‌ی امور مردم و جامعه، با هدایت انوار قرآنی و احکام الهی است. در قوانین آسمانی و الهی قرآن، برای مردم شأن و ارج معین شده است؛ مردم هستند که انتخاب می‌کنند و سرنوشت اداره‌ی کشور را به دست می‌گیرند. این مردم سالاری، راقی‌ترین نوع مردم سالاری‌ای است که امروز دنیا شاهد آن است، زیرا مردم سالاری در چارچوب احکام و هدایت الهی است. انتخاب مردم است؛ اما انتخابی که با قوانین آسمانی و مبرای از هرگونه نقص و عیب، توانسته است جهت و راه صحیحی را دنبال کند. در همه‌ی آن چه که در دنیا به نام دموکراسی و مردم سالاری شناخته می‌شود، چارچوب وجود دارد. در دموکراسی‌های غربی، چارچوب عبارت است از منافع و خواست صاحبان ثروت و سرمایه‌داران حاکم بر سرنوشت جامعه. تنها در آن چارچوب است که رأی مردم اعتبار پیدا می‌کند و نافذ می‌شود. اگر مردم چیزی را که بر خلاف منافع سرمایه‌داران و صاحبان قدرت مالی و اقتصادی - و بر اثر آن، قدرت سیاسی - است بخواهند، هیچ تضمینی وجود ندارد که این نظام‌ها و رژیم‌های دموکراتیک، تسلیم خواست مردم شوند. یک چارچوب محکم و ناشکننده بر همه‌ی این خواست‌ها و دموکراسی‌ها حاکم است. در کشورهای سوسیالیستی سابق - که آنها هم خودشان را کشورهای دموکراتیک می‌نامیدند - این چارچوب، حزب حاکم بود. در خارج از چارچوب تمایلات و سیاست‌ها و انگیزه‌های حزب حاکم، رأی مردم هیچ توانایی و کاربردی نداشت»^۱.

اقتضائات نظام مردم سالار دینی در عرصه انتخابات

جمهوری اسلامی همواره، مخالفان خویش در عرصه بین‌المللی را به این معارضه فراخوانده که در عرصه انتخابات، الگویی موفق‌تر از نظامات انتخاباتی دیگر ارائه می‌نماید. در سال‌های اخیر که چالش‌های جمهوری اسلامی با جهان خارج بر سر موضوع انتخابات ابعادی گسترده یافت، رهبر معظم انقلاب بخش قابل توجهی از مباحث و نظریات خویش را به این حوزه معطوف نمودند و مسئولان و شهروندان را به تحقق الگوی انتخاباتی در طراز نظام مردم سالار دینی فراخواندند. در راس توصیه‌های معظم له این نکته مورد تأکید قرار گرفته است که جهت‌گیری سیاست طیف‌های رقیب نظام مردم سالار دینی، این است که نظام انتخاباتی در ایران را امری صوری نشان دهند. در همین راستا رهبری به صراحت عنوان داشتند که مردم ایران دغدغه استقرار یک نظام موفق دینی را دارد و باید برای تثبیت

۱- بیانات پس از مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری آقای سید محمد خاتمی ۱۳۸۰/۰۵/۱۱.

پایه‌های نظام انتخاباتی تلاش نمایند. حتی در مواردی اظهارات ایشان با لحن عتاب‌آلود بیان شد و فرمودند که "مردم‌سالاری دینی با حرف نمی‌شود؛ مردم‌سالاری دینی با شرکت مردم، حضور مردم، اراده‌ی مردم، ارتباط فکری و عقلانی و عاطفی مردم با تحولات کشور محقق می‌گردد؛ این امر جز با یک انتخابات صحیح و همگانی و مشارکت وسیع مردم ممکن نیست". مهم‌ترین اقتضائات رفتار سیاسی مردم‌سالارانه از منظر رهبری شامل قانون‌گرایی، مردم‌گرایی، تکلیف‌محوری، جمهوریت و اسلامیت نظام است. که در ادامه به تشریح آنها می‌پردازیم.

۱- قانون‌گرایی

آن چه خواست‌ها و مطالبات مردم در جهت داشتن انتخابات آزاد، عادلانه و کارآمد را تضمین می‌نماید، همانا اجرای دقیق و صحیح موازین و مقررات قانونی است. انتخابات از زمره فعالیت‌های سیاسی است که بر محور رقابت و مبارزات سیاسی رقم می‌خورد؛ به اقتضای همین سرشت سیاسی خویش، بسیار مستعد بروز هیجان است. بر همین اساس صاحب‌نظران سیاسی تاکید می‌نمایند که اصل قانون‌مندی و قانون‌مداری در عرصه انتخابات، بیش از دیگر عرصه‌های حوزه سیاست باید حکم فرما باشد. در این راستا رهبری نظام، در بحث قانون‌مداری نکاتی فراتر از حفظ نظم یا پیشگیری از هرج و مرج دنبال کرده‌اند. ایشان می‌فرماید: «البته من به مجریان انتخابات توصیه کرده‌ام، الان هم توصیه می‌کنم: باید به شدت قانون را رعایت کنند. حد و مرز، قانون است. همه باید الزامات قانونی را بپذیرند و تسلیم الزامات قانونی بشوند. قانون حد فاصل حق و باطل است. در حرکت و مشی ملت و مسئولین قانون را نباید دور زد. این باید رعایت بشود؛ بحمدالله رعایت هم می‌شود. ما هم توصیه داریم می‌کنیم که با مراقبت و دقت بیشتر، قانون را رعایت کنند؛ به کسی ظلم نشود، حق کسی تضییع نشود؛ حق مردم در طرف مقابل، تضییع نشود، که آدم‌های ناباب و ناصالح، صالح معرفی نشوند؛ آدم‌های صالح هم از حق خودشان محروم نمانند، ناصالح معرفی نشوند. این رعایت‌هائی است که باید همه بکنند. اما آن چه که اصل است، حضور در انتخابات است؛ باید همه در انتخابات شرکت کنند؛ این یک وظیفه‌ی عمومی است».

۲- مردم‌محوری

رهبر معظم انقلاب، مردمی بودن و مردمی ماندن انقلاب اسلامی را با عنوان «نعمت الهی» توصیف می‌کنند: «یکی از بزرگ‌ترین افتخارات انقلاب ما، مردمی بودن و مردمی ماندن است. این، نعمت بزرگی است که باید آن را پاس داشت و قدر دانست. در دنیا، بسیاری از دولت‌هایی که به وسیله انقلاب‌ها، به وسیله کودتاها یا به طرق گوناگون دیگر روی

کار می‌آیند، نمی‌توانند حمایت مردمی را برای خودشان حفظ کنند. حتی دیده شده است دولت‌هایی که با کمک مردم بر سر کار آمده‌اند، بعد بلافاصله با یک حرکت تند و انقلابی اعلام کرده‌اند که مثلاً تا فلان مدت، انتخاباتی انجام نخواهد گرفت، یا وعده داده‌اند، ولی به وعده خود عمل نکرده‌اند. جمهوری اسلامی، در اولین سال پیروزی انقلاب - سال پنجاه و هشت - پنج انتخابات برگزار کرد و تا امروز هم مرتب ادامه داشته است^۱. در جای دیگری می‌فرمایند: «حضور مردم، نعمت بزرگی است. این نعمت که بحمدالله در همین روزها یک تجربه و آزمایش شیرین و پرشکوه دیگر از آن مشاهده شد و صحنه بسیار زیبایی را آفرید که در دنیا و در تاریخ مایه افتخار ملت ایران و جمهوری اسلامی و انقلاب شد - انتخابات ریاست جمهوری - جای شکرگزاری دارد. انتخابات - از جمله انتخابات اخیر - همه از برکات مردمی بودن و همین نعمت بزرگ خداست. عزیزان من! در برابر نعمت باید شکر کرد^۲» و نیز «آن چه مهم است، این است که کسی که از سوی پروردگار عالم نعمت می‌گیرد، در مقابل آن چه روشی از خود نشان خواهد داد. در سوره حمد می‌خوانید که «صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لا الضالین» یعنی کسانی که نعمت هم می‌گیرند، ممکن است «مغضوب علیهم» شوند؛ مثل بنی‌اسرائیل. بارها خدای متعال به بنی‌اسرائیل فرمود: «اذکروا نعمتی الّتی انعمت علیکم» آنها مورد نعمت خدا قرار گرفته بودند. در سوره حمد، «مغضوب علیهم» به بنی‌اسرائیل تعبیر شده است. بنابراین، نعمت را که گرفتیم، باید مواظب باشیم که بعد از تسلیم نعمت، شکرگزار آن باشیم تا جزو «مغضوب علیهم» و یا «ضالین» نشویم. راهش هم این است که شکر کنیم^۳.

در تبیینات رهبر انقلاب، از نقش مردم در انتخابات و تحکیم پایه‌های نظام مردم‌سالار دینی، این نکته حائز اهمیت است که همه قوای حکومت قدرت و پشتوانه سیاسی خویش را از رای مردم اخذ می‌کنند و بر همین مبنا آنها شانی جز وامداری به مردم ندارند. این تعبیر به صورت مشابه در اکثر نطق‌های حضرت امام و نیز سخنان رهبری نظام، به چشم می‌خورد که همه ارکان حاکمیت و دولت که رای مردم را گرفته‌اند وام دار و امانت دار اعتماد آن‌ها هستند. این معادله، یعنی وابستگی محض دولت به مردم، تحت هیچ شرایطی قابل تغییر نیست؛ زیرا مهم‌ترین تکیه‌گاه نظام از نظر رهبری، آراء مردم است: «عرصه اول، در جمهوری اسلامی عرصه تکیه نظام به آراء مردم است. تکیه نظام به آراء مردم، یکی از میدان‌هایی است که مردم در آن نقش دارند. حضور مردم و اعتقاد به آن‌ها باید در این‌جا خود را نشان دهد. در قانون

۱- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۶/۰۳/۰۷.

۲- همان.

۳- همان.

اساسی ما و در تعالیم و راهنمایی های امام، همیشه بر این نکته تأکید شده است که نظام بدون حمایت و رأی و خواست مردم، در حقیقت هیچ است. باید با اتکاء به رأی مردم، کسی بر سر کار بیاید. باید با اتکاء به اراده مردم، نظام حرکت کند. انتخابات ریاست جمهوری، انتخابات خبرگان، انتخابات مجلس شورای اسلامی و انتخابات دیگر، مظاهر حضور رأی و اراده و خواست مردم است. این یکی از عرصه‌هاست. لذا امام بزرگوار، هم در دوران حیات خود به شدت به این عنصر در این عرصه پایبند باقی ماند و هم در وصیت‌نامه خود آن را منعکس و به مردم و مسئولان توصیه کرد. در حقیقت انتخابات و حضور مردم در صحنه انتخاب رئیس جمهور، نمایندگان مجلس و یا سایر انتخاب‌هایی که می‌کنند، هم حق مردم است، هم تکلیفی بر دوش آنهاست. در نظام اسلامی، مردم تعیین‌کننده‌اند. این هم از اسلام سرچشمه می‌گیرد^۱. در جای دیگر معرفی می‌نماید: «انتخاب مردم سالاری، یکی از مظاهر روشن عقلانیت امام در مکتب حیات بخش و نجات بخش او بود. قرن‌های متمادی حکومت‌های فردی بر کشور ما حکومت کرده بودند و حتی در دورانی که در ایران جریان مشروطه به وجود آمد و به ظاهر جریان قانون در کشور رسمی شد، عملاً استبداد و دیکتاتوری دوران پهلوی از استبداد گذشتگان‌شان گزنده‌تر و سخت‌تر و مصیبت‌بارتر بود. در کشوری با این سابقه، امام بزرگوار ما این امکان را پیدا کرد، این توفیق را یافت که مسئله‌ی حضور مردم و انتخابات مردمی را به یک حقیقت نهادینه شده تبدیل کند. مردم ما هرگز مزه‌ی انتخابات آزاد را، جز در برهه‌های بسیار کوتاه در صدر مشروطه، تجربه نکرده بودند. در یک چنین کشوری، در یک چنین فضائی، امام بزرگوار ما از اولین قدم، انتخابات را در کشور نهادینه کرد. بارها شنیدید که در طول این سی و دو سالی که از پیروزی انقلاب اسلامی می‌گذرد، در حدود سی و دو یا سی و سه انتخابات در کشور اتفاق افتاده است که مردم آزادانه پای صندوق‌های رأی آمدند و رأی خودشان را به صندوق انداختند و منشأ تشکیل مجلس و دولت و خبرگان و شوراهای شهر و امثال اینها شدند. این، بارزترین نمونه‌ی عقلانیت امام بزرگوار ما بود^۲».

۳- تکلیف محوری

«بنده معتقدم که در این انتخابات، ملت باید به عنوان یک تکلیف و یک حق شرکت کند... دشمنان ما می‌خواهند اصلاً انتخابات برگزار نشود. چرا؟ برای این که بتوانند شاهدهی بیاورند که در ایران مردم سالاری و دموکراسی نیست. وقتی ما انتخابات برگزار می‌کنیم، حربی آنها گم می‌شود. بنابراین اولین خواسته‌های آنها برگزار نشدن انتخابات است... گام دوم این است که اگر نتوانستند، انتخابات را متهم کنند. خواهند گفت در انتخابات تقلب

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی(ره) ۱۳۸۰/۰۳/۱۴.

۲- بیانات در بیست و دومین سالگرد ارتحال امام خمینی(ره) ۱۳۹۰/۰۳/۱۴.

شده؛ خواهند گفت انتخابات تبعیض‌آمیز است؛ خواهند گفت چرا فلانی رد صلاحیت شد... آن‌جایی هم که رد صلاحیت نیست، باز همین حرف‌ها را می‌گویند. در انتخابات دور دوم شوراها مطلقاً رد صلاحیت نبود. همان آدم‌هایی که واقعاً به نظام عقیده‌ی ندارند، آمدند در انتخابات شرکت کردند و به‌خاطر بی‌اعتنایی مردم رأی هم نیاوردند؛ اما باز هم حرف می‌زنند! به‌هرحال اینها انتخابات را زیر سؤال می‌برند. دشمن با یک انتخابات موفق، سراسری و پُرشور مخالف است^۱».

تکلیف محوری به حضور صرف در انتخابات محدود نمانده و ابعاد آن به انتخاب اصلح و نیز گزینش در پای صندوق‌های رای کشیده می‌شود: «هر کسی هم وظیفه‌ای دارد. مردم وظیفه دارند در انتخابات شرکت کنند و نامزدهای صحیح را پیدا و آنها را انتخاب نمایند. مردم وظیفه دارند به ملاک‌های دینی و شرعی و انقلابی نگاه کنند؛ به روابط قوم و خویشی و ایل و طایفه‌ای و این‌طور چیزها نگاه نکنند. ببینند واقعاً چه کسی با معیارهای الهی و انقلابی، مناسب‌تر و به آن نزدیک‌تر است، او را برگزینند و با شور و شوق، به عنوان یک وظیفه در این کار دخالت کنند. کسانی از مردم وظیفه دارند که دیگران را تشویق و تحریض کنند. کسانی که زبان‌گویایی دارند، قلم‌توانایی دارند و آبرویی پیش مردم دارند - که این آبرو هم جزو ذخایر الهی است و خدای متعال به هرکس داده است، باید آن را در راه او مصرف کند و به کار برد - مردم را توجیه و تشویق کنند و آدم‌های خوب را به آنها معرفی نمایند. در معرفی نامزدهای نمایندگی، باید ملاحظه کنند که هیچ رابطه‌ای را غیر از رابطه دینی و الهی و وظیفه شرعی دخالت ندهند. فلان کس با ما رفیق است، فلان کس با ما دوست است، فلان کس فایده‌ای به ما می‌رساند؛ ابداً این چیزها را در نظر نگیرند^۲». در جای دیگر می‌فرماید: «من در همین‌جا به مردم گفتم که هر کسی پای صندوق رأی برود و از روی احساس مسؤلیت و طبق تشخیص خود رأی را ببندد، باید احساس کند که تکلیف خود را انجام داده است. الان هم قضیه همین است. آقایان نامزدهای مختلف که در صحنه انتخابات وارد شدند و نیز طرفداران آنها، باید خوشحال باشند. از خداوند متعال شاکر باشید که به شما توفیق داد تا در این صحنه وارد شوید؛ این عرصه را برای حضور ملت عظیم‌الشان ایران هموار کنید و آنان را در این آزمایشی که این قدر شیرین آغاز گردید و شیرین تمام شد، درگیر نمایید. این برایتان افتخار است و همه شما پیش خدای متعال مأجورید^۳».

مقام معظم رهبری نه تنها حضور در انتخابات و رای دادن را یک تکلیف الهی می‌داند،

۱- بیانات در دیدار دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های استان کرمان ۸۴/۲/۱۹.

۲- بیانات در دیدار اعضای هیأت نظارت بر انتخابات شورای نگهبان ۱۳۷۴/۱۱/۱۴.

۳- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۶/۰۳/۰۷.

بلکه انتخاب نامزد اصلح و پیدا کردن فردی شایسته را جزو وظایف و تکلیف معرفی می‌نماید: «مردم هم بایستی بگردند و در همین فرصتی که تا انتخابات باقی است، به‌عنوان یک وظیفه شرعی و اخلاقی، نامزدهایی را پیدا کنند که وقتی در محضر خدا از آنها سؤال می‌شود که چرا تو این آقا یا این خانم را به قوه مقننه فرستادی، بتواند جواب بدهد و بگوید برای این مصلحت. انتخابات، وظیفه است. انتخابات، یک کار بزرگ و یک اقدام شرعی و یک اقدام خدایی است؛ بگردید آدم‌های مناسب را برای این کار مهم پیدا کنید. آدم مناسب چطور آدمی است؟ باید کارآمد باشد؛ این تجربه بیست‌ساله ماست. کارآمدی تنها هم کافی نیست؛ باید متدین هم باشد. آدم متدین، احتمال خیانتش کم است. آن متدین‌هایی که یک وقت دچار لغزش می‌شوند، اول تقوای خودشان را از دست می‌دهند؛ بعد این لغزش به سراغ آنها می‌آید. پس، باید متدین و باتقوا هم باشند، تا بتوانید برای کارهای این کشور به آنها اعتماد کنید. هم چنین باید در مقابل توپ و تشر این و آن - خارجی، داخلی، زورگویان، قدرت‌مداران - شجاع باشد و دل خود را نبازد. کسی که دل خود را در مقابل توپ و تشر باخت، دستش هم برای امضا می‌لغزد؛ پایش هم برای جلو رفتن می‌لرزد؛ نمی‌شود به او اعتماد کرد. نماینده باید شجاع و باشرف و امین و طرف‌دار ضعفا و قشر ضعیف باشد. قانون باید بتواند از حقوق ضعفا دفاع کند، و الا قانونی که پول‌داران را پول‌دارتر کند، قانون مملکت اسلامی نیست. قانون باید بتواند گره‌ها را باز کند و به درد دل قشرهای محروم برسد. نماینده باید آدمی باشد که این چیزها را بفهمد؛ آدمی باشد که حتی المقدور با تجربه باشد. در این کارهای بزرگ، تجربه خیلی مهم است. بگردید این خصوصیات مهم را در اشخاص پیدا کنید. انسان متدین، عفیف، کارآمد، شجاع، دارای قدرت مقاومت در برابر این و آن، اگر به قوه مقننه برود، طبق تجربه‌ای که ما در این بیست سال داریم، می‌تواند در نقاط حساس، به نفع مردم و به نفع کشور کار کند. این‌طور انسان‌هایی مهمند».

حضور در انتخابات در همه اعصار و برهه‌ها یک ارزش است و افکار عمومی و عقلای جامعه در همه دوره‌ها این اتفاق را به صورت یک فضیلت و نشانه‌ای از کمال جویی ملت‌ها نگریسته‌اند؛ اما فضیلت بالاتر این است که، این حضور به دور از هیجانات و احساساتی از قبیل رقابت جویی میان نامزدها و احزاب باشد. رهبری نظام، بالاترین درجه حضور و مشارکت سیاسی را در این می‌بیند که، ملت با تدبیر و آگاهی کامل از نیازهای انقلاب و نیز مشکلات جامعه در پای صندوق‌های رای حاضر شوند؛ لذا از نظر رهبری هم حق و هم تکلیف مردم است که بیابند سرنوشت کشورشان را به دست خودشان معین کنند، اما در این زمینه بایستی با آگاهی وارد عمل شده و نمایندگان و مجریان خودشان را معین کنند:

«انتخابات، هم حق مردم و هم وظیفه آن هاست. حق مردم است؛ برای این که بیایند و مدیر اجرایی کشور را انتخاب کنند. تکلیف مردم است؛ چون با حضور شما، نظام تقویت پیدا می‌کند؛ اسلام عزیز می‌شود؛ حاکمیت اسلام در دنیا سرفراز می‌گردد و توطئه دشمن - که اسلام را به جدایی از آراء مردم متهم می‌کند - باطل می‌شود. حضور شما می‌تواند دفاع از اسلام و کشور و انقلاب محسوب شود. هر مقدار این حضور وسیع تر و قوی تر باشد، نشانه اقتدار بیشتر نظام اسلامی است. نظام اسلامی در مقابل چشم‌های دوستان و دشمنان خود در دنیا به این می‌بالد که تعداد حاضرشوندگان در پای صندوق‌های رأی، زیاد است. این مایه افتخار نظام اسلامی است. همه کسانی که در مقابل اسلام و آینده این کشور احساس مسؤلیت می‌کنند، وظیفه دارند که در این آزمایش الهی شرکت کنند. البته این حضور باید آگاهانه و از روی تحقیق و با به دست آوردن حجت بین خود و خدا باشد. کسی که رأی می‌دهد و فردی را انتخاب می‌کند، باید برطبق تشخیص باشد. این تشخیص را به دست آورید و ان شاء الله با قاطعیت در این آزمایش الهی شرکت کنید»^۱.

تکلیف و حق، از نظر مقام معظم رهبری امری یک طرفه نیست که فقط مختص مردم باشد؛ بلکه این موضوع باید در ارتباطی دو جانبه میان مردم و مسئولان ارزیابی شود. در واقع، فرایند تکلیف محوری با انداختن رأی مردم به صندوق‌ها پایان نمی‌پذیرد و باید در فرایند بعد از انتخاب هم دارای نقش باشند، یعنی مسئولان در قبال رأی مردم مسولند. رهبر معظم انقلاب در این راستا می‌فرماید: «عرصه دوم، عرصه تکلیف مسئولان در قبال مردم است. وقتی ما می‌گوییم «مردم»، معنایش این نیست که مردم بیایند رأی بدهند و مسؤل یا نماینده‌ای را انتخاب کنند؛ بعد دیگر برای آن مردم هیچ مسؤلیتی وجود نداشته باشد؛ صرفاً همین باشد که اگر کسی می‌خواهد برای مردم کاری بکند، به این خاطر باشد که مردم بار دیگر به او رأی دهند؛ مسأله این نیست. در اسلام و نظام جمهوری اسلامی، فلسفه مسؤلیت پیدا کردن مسئولان در کشور این است که برای مردم کار کنند. مسئولان برای مردمند و خدمت‌گزار و مدیون و امانت‌دار آنها هستند. مردم، محورند. کسی که در نظام جمهوری اسلامی مسؤلیتی به دست می‌آورد، باید همه هم و غمّش برای مردم باشد؛ هم برای دنیای مردم، هم برای مادیت مردم، هم برای معنویت مردم، هم برای ایجاد عدالت در میان مردم، هم برای احیای شأن انسانی مردم، هم برای آزادی مردم. اینها جزو وظایف اصلی حکومت است. البته وقتی می‌گوییم «مردم»، منظور همه طبقات مردمند؛ لیکن بدیهی است کسانی از مردم باید بیشتر مورد توجه قرار گیرند که بیشتر مورد محرومیت قرار گرفته‌اند؛ لذا امام دائماً روی طبقات محروم و پابرهنگان کشور تکیه می‌کردند. این فریب است که کسی ادعا کند

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی (ره) ۱۴/۰۳/۱۳۸۰.

برای مردم کار می‌کند اما در عمل، کار او برای طبقات مرفه باشد، نه برای طبقات مستضعف و محروم. نه این‌که نباید برای طبقات مرفه کار کرد، آنها هم از حقوق عمومی کشور باید بهره‌مند شوند؛ اما به آن کسی که محرومیت دارد و دستش از حقوق خود خالی مانده است، باید بیشتر توجه و همت و تلاش را اختصاص داد. لذا امام به طور دائم بر حقوق مستضعفان و محرومان و پابرهنگان تکیه می‌کرد. عملاً هم در تمام مدت پیروزی انقلاب تا امروز و قبل از آن، کسانی که بیش از همه سینه سپر کردند، از نظام دفاع کردند، سختی‌های نظام را به جان خریدند و در مقابل دشمنان ایستادند، طبقات محروم و پابرهنگه و مستضعفان جامعه بوده‌اند. اینها باید بیش از دیگران مورد توجه قرار گیرند^۱.

۴- جمهوریت و اسلامیت

نظام سیاسی برآمده از انقلاب اسلامی، دارای دو رکن اساسی، اسلامی بودن و مردمی بودن است. در دنیای امروز که نظام‌های سیاسی با چالش‌های جدی مواجه‌اند، جمهوری اسلامی مدعی ارائه الگوی کارآمد نظام سیاسی است؛ مردم ایران نیز با همین ویژگی‌های تعالی بخش است که اسلام را به عنوان پایه و اساس نظام سیاسی خویش برگزیده‌اند. بر همین اساس میان جمهوریت و دین در تجربه سی ساله ایران پیوندی ناگسستنی برقرار شده است که گویی لازم و ملزوم یکدیگرند. «جمهوری اسلامی» است؛ یک منظومه است، یک مجموعه است، یا بگوئیم واحد دارای ابعاد است که این ابعاد باید با همدیگر مورد ملاحظه قرار بگیرد و با هم باشد؛ این درهم‌تنیدگی باید حفظ بشود. هر کدام از این جهات تضعیف بشود، کل مجموعه تضعیف شده است^۲.

در جایی دیگر می‌فرمایند: «یکی از اساسی‌ترین حرف‌هائی که در این انتخابات ملت ما زد - و در واقع باید گفت انقلاب ما زد - این بود که جمهوریت، خودش را با فریاد قوی اثبات کرد. در واقع این حضور ۸۵ درصدی، پتک جمهوریت بود بر سر دشمنانی که دائم علیه انقلاب هی حرف زدند، علیه اسلام حرف زدند، در پایه‌های جمهوریت نظام، به خیال خودشان خدشه کردند. آن حضور قوی، نشان‌دهنده‌ی این معنا بود. بعد هم ملاحظه کردید که در اظهارات نامزدهای محترمی که وارد این میدان شدند، غالباً دم از پیروی خط امام و گرایش به ارزش‌ها، دل‌بستگی به ارزش‌ها در بیاناتشان بود؛ اگرچه حالا در بعضی از موارد حرفی زده می‌شد که منطبق با این کلی نبود، اما همه آن چه که می‌گفتند و آن چه که مطرح می‌کردند، می‌خواستند این را نشان بدهند که دل‌بستگی به راه امام، به خط امام، به انقلاب، به پایه‌های انقلاب وجود دارد. این خیلی حرف مهمی است. این نشان‌دهنده‌ی این است که

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع زائران مرقد مطهر امام خمینی (ره) ۱۳۸۸/۰۳/۱۴.

۲- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۰۷/۰۲.

همه احساس کردند که ملت ایران به این سمت گرایش دارد. این جهت کلی حرکت ملت ایران را نشان می‌داد؛ یعنی جهت اسلامیت، جهت هضم بودن و مطیع بودن در مقابل امر الهی‌ای که امام بزرگوار ما مظهرش بود. بنابراین، آن جمهوریت نظام و این اسلامیت نظام، با این انتخابات هر دوی اینها تثبیت شد، تأیید شد. اینها پیام‌های مهمی است؛ اینها را باید درک کرد و باید این پیام‌ها را فهم کرد^۱.

۵- رقابت در عین حفظ انسجام و وحدت ملی

با آن که فرایند انتخابات در تجربه بسیاری از کشورها با چالش‌های مخرب همراه است؛ اما در جمهوری اسلامی، انتخابات نیروی قوام دهنده‌ی وحدت اقشار اجتماع متنوع جامعه است. انسجام و وحدت نظر ملت و جلوگیری از تفرقه میان گروه‌های مختلف، از شاخص‌های عمده گفتمان مقام معظم رهبری محسوب می‌شود. گفتمان ایشان در ایام انتخابات، گسترش رقابت در عین وحدت بوده است. امام خمینی (ره) نیز حفظ وحدت کلمه را ضامن تداوم پیروزی انقلاب دانسته و انسجام و وحدت نظر ملت، با تمسک به «حبل الله» و اتکا به خدای متعال را، ضامن حفظ پیکره نظام می‌دانستند. از دیدگاه امام خمینی تحقق جمهوری اسلامی (به عنوان حکومتی مطلوب و شایسته)، حاصل وحدت بود. بر این اساس مقام رهبری نیز در ایام انتخابات همواره خط قرمز نظام را تشتت و تفرقه معرفی نموده و مانع از آن شده‌اند که موج توفنده رقابت‌های سیاسی، پایه‌های وحدت و امنیت ملی را به مخاطره افکند.

مقام معظم رهبری ضمن پذیرش اختلاف سلیق مختلف، منازعه و درگیری را امری خطرناک دانسته و بر گفتمان وحدت میان تمام احزاب و جریان‌های سیاسی تأکید می‌کند: «چیزی که لازم می‌دانم در مورد مسئولان کشور تأکید کنم در درجه اول انسجام و اتحاد کلمه است. مسئولان کشور باید متحد باشند و حرفشان یکی باشد^۲». ایشان هم چنین نیز تأکید دارند که: «یکی دیگر از عیوب و آفت‌ها، عدم اتحاد کلمه است. مسئولان باید مواضع واحدی اتخاذ کنند؛ به خصوص در مسائل جهانی و مسائل عمده کشور. وقتی که اندک اختلاف در میان مسئولان پیدا می‌شود، شما می‌بینید رادیوهای بیگانه چگونه اینها را بزرگ و چند برابر می‌کنند. حتی آن جایی که اختلاف نیست، اختلاف را جعل می‌کنند. برای این که نشان دهند بین مسئولان اتحاد کلمه نیست. آنها از جمع منسجمی که با هم کار کنند و هم دل باشند، خیلی می‌ترسند. خوشبختانه، ترکیب قانون اساسی ما، راه حل مشکلات را معین کرده است. رهبری را به عنوان محور در نقطه مرکزی همه مسئولان قرار داده است. این امکان و فرصت

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران، ۸۴/۰۵/۲۸.

۲- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جمع مردم اصفهان ۱۳۸۰/۰۸/۰۸.

خیلی بزرگ است تا مسئولان بتوانند با وحدت کلمه با هم دیگر کار کنند»^۱.

به اقتضای تکرری که انتخابات مجلس دارد، رقابت‌های انتخاباتی مجلس، شور دوچندان می‌گیرد. بر همین اساس مقام معظم رهبری مراقبت و نظارت بیشتری بر آهنگ رقابت‌ها در ایام گزینش نمایندگان داشته‌اند. رهبری، مجلس شورای اسلامی را نماد وحدت و یکپارچگی خوانده و در عین حال، نسبت به حرکت‌های ناآگاهانه و یا شیطنت‌آمیز و لطمه به وحدت ملی هشدار داده‌اند: «مجلس شورای اسلامی، مظهر وحدت ملی و یکپارچگی و اتفاق همه‌ی گروه‌ها و قومیت‌ها و سلاطین و عقاید است. در این مجلس، که از منتخبان حقیقی ملت بزرگ ایران تشکیل شده است، نمایندگان شهرها و استان‌های دور و نزدیک، نمایندگان اقوام گوناگون ایرانی، نمایندگان سلاطین و عقاید سیاسی، نمایندگان اقلیت‌های دینی، در کنار مسلمانان و همه با هم، برای انجام وظایف قانونی مجلس شورای اسلامی، همکاری و تلاش می‌کنند. این یکی از باشکوه‌ترین جلوه‌های اتحاد ملت ایران است. این‌جا همه برای پیشرفت ایران اسلامی و سربلندی و پیروزی نظام پرافتخار جمهوری اسلامی مجاهدت می‌کنند و همه یک هدف را می‌جویند. نمایندگان محترم باید این یکپارچگی را قدر شناخته، همه‌ی کوشش و مجاهدت خود را صرف تحکیم و تعمیق آن کنند. همه‌ی گفته‌ها و مصوبه‌ها و نطق‌ها در مجلس باید در جهت همدلی بیشتر میان ملت باشد، و حتی منش و رفتار و گفتار نمایندگان محترم باید زخم‌هایی را که احیاناً در هنگام انتخابات در برخی از حوزه‌ها پدید آمده است، التیام بخشد. هر حرکت و گفتار و نطقی در مجلس که به دو دستگی و اختلاف یا تشویش اذهان مردم بینجامد، کاری بر خلاف طبیعت و جهت مجلس شورای اسلامی است. مجلس در همه‌ی دوره‌های چهارگانه‌ی گذشته محل تلاقی جناح‌ها و سلاطین سیاسی موجود در کشور بوده و در این دوره نیز چنین است. در برخی دوره‌ها، برخوردهای سیاسی نمایندگان، نتوانسته است تریبون مجلس را از وظیفه‌ی مهم «حفظ التیام و همدلی ملی» باز دارد و آن را به وسیله‌ای برای ایجاد تشنج و جنگ اعصاب بدل سازد. این بی‌شک برای هر دوره‌ای از ادوار مجلس شورای اسلامی، مایه‌ی پیشرفت است. ولی همه‌ی اینها باید در محیطی سالم و آرام و به دور از تشنج و پیراسته از کارهای غیر اخلاقی باشد. بلندگوی مجلس نباید وسیله‌ای برای پراکندن سخنان زهرآگین و خاموش کردن فروغ امید در دل‌های مردم و بدبین کردن آنان به دولت یا مجلس یا دیگر مسئولان بخش‌های گوناگون کشور باشد. جناح‌های گوناگون سیاسی باید در عین دوگانگی‌هایی که در فهم مسائل گوناگون دارند، سعی خود را بر پیشرفت کشور در زیر پرچم پرعزت احکام اسلامی متمرکز کنند. جبهه‌گیری‌های ناسالم و نسبت‌هایی که به معنای وجود چند دستگی در مراکز عالی نظام است، مناسب مجلسی که می‌باید مظهر

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب در جمع جوانان اصفهان ۱۳۸۰/۱۱/۲۳.

وحدت ملی باشد نیست. در جمهوری اسلامی همه‌ی کانون‌های اصلی اندیشه و سیاست و تدبیر موظف‌اند، برگرد محوری واحد، جهت واحدی را دنبال کنند که متوجه به هدف والای بنای ایران اسلامی آباد و مقتدر و سربلند است و بحمدالله هیچ کس از مسؤولان نظام جمهوری اسلامی، از این وظیفه‌ی بزرگ رویگردان نیست^۱». از نظر مقام معظم رهبری نظام مبارزات سیاسی دارای دو جنبه سازنده و مخرب است. از سویی در سایه این رقابت‌ها شور و هیجان جامعه دوچندان می‌شود و جامعه نشاط تازه‌ای به خود می‌گیرد؛ اما ابعاد منفی این مبارزات زمانی است که از مدار قانون یا منافع ملی خارج شود: «وظیفه‌ی ما در درجه‌ی اول، حفظ اتحاد کلمه است. انتخابات با همه‌ی محسناتی که دارد و با شور و هیجانی که در جامعه ایجاد می‌کند - که یکی از بزرگترین حماسه‌ها را در طول سال‌ها به وجود می‌آورد - معمولاً در هر دوره‌ای این عارضه را هم دارد که بین گروه‌ها و افرادی از مردم، دلتنگی‌هایی ایجاد می‌کند؛ بین جناح‌ها، دلتنگی ایجاد می‌شود؛ بین گرایش‌های فکری و سیاسی دلتنگی‌هایی ایجاد می‌شود؛ بین سلائق گوناگون - ولو با خط مشی واحد - دلتنگی‌هایی به وجود می‌آید؛ بین اشخاص و افراد دلتنگی‌هایی به وجود می‌آید. ما باید به سرعت این عارضه را ترمیم کنیم. این ترمیم هم دست یک نفر نیست که بگوییم کدام سازمان، کدام مقام و کدام دستگاه این کار را بکند؛ این به عهده‌ی همه است. در درجه‌ی اول هم وظیفه‌ی سنگین‌تر به عهده‌ی افرادی است که شأن بالاتری دارند^۲».

اغلب نخبگان سیاسی بر این نکته تاکید دارند که در جهت انسجام بخشی و وحدت جامعه در ایام انتخابات، شماری از نهادها نقش برجسته تری دارند. از این قبیل است نقش نهادهای مسئول در امر برگزاری انتخابات، احزاب، جریان‌های سیاسی، مطبوعات که می‌بایست به دور از تفکرات فردی بیندیشند و منافع ملی را مدنظر داشته باشند که در این صورت قاعدتاً هیچ گزند و آسیبی به این کشور وارد نخواهد شد و دقیقاً نمایندگان واقعی و حقیقی مردم به خانه ملت را خواهند یافت. این وفاق و اتحاد می‌بایست حول ارزش‌های بنیادین انقلاب شکل گیرد. لذا مقام معظم رهبری می‌فرماید: «من روی اتحاد تکیه می‌کنم. اتحاد و همدلی بین مسئولین کشور یک فریضه است. تعمد در مخالفت با آن، امروز یک خلاف شرع است، به خصوص در سطوح بالا. همه به این توجه داشته باشند. دشمن از اختلافات کوچک، یک مسئله‌ی بزرگ می‌خواهد بسازد، نباید بگذارد. این جور نیست که هر اختلافی بین دو مسئول یا بین دو دستگاه، فاجعه‌ای باشد؛ نه، بالاخره ممکن است مجلس در یک زمینه‌ای جهت‌گیری داشته باشد و دولت جهت‌گیری دیگری داشته باشد، عقایدشان، سلیقه‌شان

۱- پیام به مناسبت افتتاح دوره‌ی پنجم مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۵/۰۳/۱۱.

۲- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۴/۰۶/۱۷.

مختلف باشد، اینها فاجعه نیست. اما این اختلافات را تبدیل کردن به شکاف های غیرقابل پر شدن و زخم های غیر قابل علاج، خطای بسیار بزرگی است^۱.

۶- مشارکت حد اکثری

نگرش مقام معظم رهبری همواره به این سمت معطوف بوده که همه مسئولان و نهادهای دست اندرکار در حوزه انتخابات، اسباب و لوازم مشارکت مردم را فراهم سازند. تاکید بر جنبه ایده‌آل و آرمانی مشارکت در نظام اسلامی در بطن خویش این منطق ارزشمند را دارا است که، در میدانی که قرار است سرنوشت یک دوره ۴ ساله جامعه رقم بخورد، همگان از فرصتی که برای تاثیر گذاشتن بر روند تصمیم‌گیری و گزینش نمایندگان و مجریان فراهم شده، بهره‌مند گردند. این امتیاز جدی نظام مردم‌سالاری دینی است و جزو ممیزات رابطه رهبری با مردم در نظام ایران، نسبت به نظام‌های دیگر است. با چنین نگرشی، محورهای ذیل از توصیه‌های رهبری شایان تامل است: «انتخابات، فقط یک پدیده سیاسی نیست. انتخابات، مظهر حضور مردم، مظهر احقاق حق و مظهر توانایی و اقتدار ملی برای یک کشور است. امروز در دنیا - چه در کشور ما و چه در هر جای دیگر - روی این حساب می‌شود که چند درصد از کسانی که می‌توانستند رأی بدهند، در یک انتخابات شرکت کردند و رأی دادند. از نظر مردم دنیا و تحلیلگران و سیاست‌گذاران عالم، آن نظامی مستحکم است که تعداد بیشتری از مردمش در هنگام انتخابات پای صندوق‌ها بیایند و رأی بدهند. این نشانه استحکام یک نظام است؛ که بحمدالله ما این را در انتخابات گوناگونی که در این سال‌های متوالی داشته‌ایم، همیشه نشان داده‌ایم و مردم حضور قوی‌ای داشته‌اند. هم حق و هم تکلیف مردم است که بیایند و سرنوشت کشورشان را به دست خودشان معین کنند؛ زیرا که کشور متعلق به مردم است. مردم باید بیایند و با انتخاب صحیح و آزادانه، قانون‌گذارانشان را در قوه مقننه معین کنند؛ مجریان خودشان را با ترتیبی که در قانون معین شده است، معین کنند»^۲.

در یکی از سخنرانی‌ها مقام معظم رهبری مضامین دقیق‌تری از اصل تعیین سرنوشت را استنتاج کرده و می‌فرماید: «پس ببینید نقش حضور مردم چقدر زیاد است. مجلس، مظهر آراء مردم در اداره این نظام است. حال شما ببینید انتخابات مجلس چقدر مهم است. تقدیر امر مجلس و انتخابات باید با چنین همه‌جانبه‌نگری‌ای انجام گیرد. صرف این نیست که حالا ما یک کشور دارای دموکراسی هستیم و مردم باید رأی بدهند و حضور پیدا کنند؛ نه. این اساس موجودیت نظام است»^۳.

۱- بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۹/۰۵/۲۷.

۲- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران حج، ۱۳۷۸/۱۱/۲۶.

۳- بیانات در دیدار اعضای هیأت نظارت بر انتخابات شورای نگهبان، ۱۳۷۴/۱۱/۱۴.

طی سال‌های اخیر نظریه‌پردازان و سیاست‌مداران غرب نظریه‌های متفاوتی در باب مشارکت عرضه داشته‌اند. یک طیف از نظریات به این سمت معطوف گردیده است که کمیت مشارکت مهم نیست؛ و حضور حداکثری مردم در انتخابات، الزاماً نشانه بلوغ سیاسی یا بالا رفتن سطح آگاهی نیست. این در حالی است که طیف دیگری از دولت مردان در غرب ارزش هر انتخاباتی را هنوز با معیار مشارکت حداقلی یا حداکثری می‌سنجند. جمهوری اسلامی از ابتدا این وجه تمایز خویش با نظام‌های انتخاباتی دیگر را آشکار ساخت که مقوله مشارکت مردم را در سطحی وسیع‌تر از نظام‌های سیاسی غرب دنبال می‌کند. بر همین اساس نظام دینی ایران از نظریه‌ای دفاع می‌کند که مشارکت سیاسی شهروندان، به عنوان بالاترین جلوه حقوق مدنی و طبیعی و به صورت یک ارزش سیاسی محوری نگریسته می‌شود. در گفتمان رهبری از حضور آحاد ملت در انتخابات و مقوله مشارکت سیاسی به عنوان یک راهبرد نام برده می‌شود: «آن چه که باید به عنوان راهبرد اساسی مورد نظر همه باشد، عبارت است از حضور حداکثری مردم. باید شرکت مردم در انتخابات ریاست جمهوری آینده که ان شاءالله جزو حماسه‌های ملی خواهد شد، شرکتی باشد که دشمن را از دست اندازی به ایران اسلامی و ملت سرافراز ایران مایوس کند»^۱.

مقام معظم رهبری در بسیاری از فرصت‌های گفت و شنود خویش با مردم و نخبگان جامعه نیز موانع و عناصر مزاحم و مخل در امر مشارکت مردم را تبیین نموده‌اند. ایشان با تشریح جزئیات مشکلات ذهنی، روانی و سیاسی که دامنگیر مشارکت مردم در انتخابات است، درصدد بر می‌آید تا جامعه و نظام اسلامی با تدبیر صحیح از این دست مشکلات و موانع عبور کند: «آن چه در انتخابات بسیار مهم است، حضور عمومی مردم است؛ همه باید در انتخابات شرکت کنند؛ این یک وظیفه ملی است؛ این چیزی نیست که با بودن دولت‌های مختلف، روی کار بودن جریان‌های مختلف، جناح‌های مختلف، تغییر پذیرد. انتخابات یک فریضه است؛ همه باید شرکت کنند؛ همه باید خود را موظف بدانند برای این که در انتخابات شرکت کنند. بهانه‌جوئی نباید بشود. بعضی از حرف‌ها بهانه‌جوئی است. گاهی بهانه‌جوئی حقیقی است، گاهی بهانه‌جوئی برای این است که مردم دلسرد بشوند. انتخابات در کشور ما در مقایسه‌ی با انتخاباتی که ما می‌بینیم در دنیا دارد انجام می‌گیرد و خبرش را داریم، جزو سالم‌ترین‌هاست؛ انتخابات خوبی است»^۲. ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: «یک جمله هم راجع به مسأله انتخابات - که فرمودند و درست هم هست - عرض کنم. شما باید مردم را به دو امر تذکر دهید: اول، اصل ورود در انتخابات است. مبدا

۱- سخنرانی رهبری در ۱۳۸۳/۸/۲۴.

۲- بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۸۶/۱۱/۱۹.

کسانی - شُذّاذی از مردم - از امر انتخابات غافل بمانند- اگر چه یقین دارم که مردم غافل نیستند - و خیال کنند که این انتخابات اهمیتی ندارد. خیر؛ بسیار مهم است. دشمنی ها را ببینید! ببینید که در معیارهای جهانی و میزان های سیاسی عالم، حضور مردم در جمهوری اسلامی و در صحنه های گوناگون، نسبت به قضاوت ها و تشخیص ها و تصمیم ها، چگونه تعیین کننده است. نفس این که این نظام، نظامی متکی بر مردم و آراء مردم است، حداکثر اهمیت را دارد. نفس قبول مردم، حداکثر اهمیت را دارد. یک جا که مظهری از حضور مردم در صحنه است، چه انتخابات، چه راهپیمایی ها و چه بعضی از استقبال های باشکوهی که انجام می گیرد و حضور مردم را نشان می دهد - به کلی ترفندهای دشمنان را لااقل تا مدتی خنثی و باطل می کند. امروز با توجّه به این که دشمنان در سطح جهان مایلند خودشان را به همدستی هایی علیه نظام جمهوری اسلامی نائل کنند، اهمیت حضور مردم از اوقات دیگر هم بیشتر است. اگر چه این حضور، همیشه اهمیت بسیار زیادی داشته است؛ اما شاید بشود گفت که در حال حاضر، این اهمیت از همیشه بالاتر و بیشتر است. این را به مردم یادآوری کنید!».

۷- تثبیت پایه اقتدار و امنیت نظام

جمهوری اسلامی در تمام دوران حیات خویش با تهدیدات و چالش های گوناگون مواجه بوده است. بر همین سیاق، انتخابات در ایران شرایط و موقعیتی متفاوت از انتخابات در کشورهای دیگر دارد. در تبیین های امام راحل و مقام معظم رهبری، از کارکردهای انتخابات این وجه، یعنی نتایج و تأثیرات ملی و فراملی آن به طور جدی مورد توجه قرار گرفته است. انتخابات از یک سو به عنوان صحنه بازایی اقتدار نظام، در کانون تهدیدها و تعرضات تبلیغاتی و جنگ روانی قرار داشته است و از سوی دیگر برگزاری موفق آن در هر نوبت، نظام دینی را در مواجهه با دشمنان توانمندتر ساخته است. آحاد ملت ایران اسلامی نیز هنگام حضور در پای صندوق های رای نگاهی عمیق به این مواجهه سیاسی میان جبهه استکبار با انقلاب داشته اند. بر این اساس نظرات رهبری معظم انقلاب در این باره به صورت یک دستورالعمل برای آحاد عدالت طلب و استکبار ستیز در آمده است. رهبری انقلاب، حضور آگاهانه مردم در انتخابات را گام مهمی در جهت ناکام کردن دشمن بر می شمارد: «آن چه امروز در سطح کشور در زمینه انتخابات جریان دارد، همان چیزی است که برای ملت ایران و برای سرنوشت این کشور، امری لازم و ضروری و مطلوب است. شور و شوق انتخابات، همه جا را فرا گرفته است و همه احساس می کنند که در این امر بزرگ، سهیم و شریکند. ملت احساس می کند که آینده امور اجرایی کشور در دستان اوست؛ زیرا یک نفر را در رأس قوه مجریه می فرستد. آینده سازندگی کشور، اداره کشور، روابط کشور، فرهنگ کشور، اقتصاد کشور،

مسائل اجتماعی، مسائل انسانی، همه و همه از همین جا آغاز می‌شود. یک دوره دیگر به دنبال دوره‌های گذشته - که بحمدالله با موفقیت همراه بوده است - در پیش است. مردم احساس می‌کنند که در این قضایا سهیمند. این، درست همان چیزی است که ما آن را از خدای متعال می‌خواستیم و دشمن مایل نبود، و در دل از آن ناراحت بود و می‌خواست این‌گونه نباشد. دشمن می‌خواست که انتخابات در ایران با استقبال عمومی مواجه نشود؛ اما امروز عکس آنچه که دشمن می‌خواهد، در صحنه مشهود است^۱.

این بخش از کارکرد انتخابات در نظام اسلامی، یعنی تأثیرات بین‌المللی آن در دفع تهدیدات و توطئه‌ها در سال‌های اخیر نمود روشتری به خود گرفته است. در همین راستا رهبر انقلاب اسلامی در اردیبهشت سال ۱۳۸۸ یکی از حساس‌ترین برهه‌های نظام اسلامی اظهار داشتند: «از دشمن انتظاری هم جز دشمنی نیست. بی‌توقعی از کسانی است که جزو این ملتند، واقعیات را دارند می‌بینند. می‌بینند که این انتخابات چگونه سالم و متقن انجام می‌گیرد. در عین حال همان حرفی را که دشمن می‌زند، اینها هم می‌زنند». ایشان در ادامه تأکید می‌کنند: «من انتظارم این است که کسانی که با ملت ایرانند، جزء ملت ایرانند، توقع دارند ملت ایران به آنها توجه کند، اینها دیگر علیه ملت ایران حرف نزنند و انتخابات ملت ایران را زیر سوال نبرند. مرتب تکرار نکنند که آقا این انتخابات سالم نیست، انتخابات، انتخابات نیست. چرا دروغ می‌گویند؟ چرا بی‌انصافی می‌کنند...؟»^۲.

منبع و مأخذ

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری.

۱- بیانات در دیدار خانواده‌های معظم اسرا و مفقودان جنگ تحمیلی، ۱۳۷۶/۰۲/۳۱.

۲- بیانات رهبری در جمع معلمان، کارگران و پرستاران ۱۳۸۸/۰۲/۹.